

PODNOŚĆ (339) *vb impf*

Oba o jasne.

inf podnosić (48). ◇ *praes 1 sg* podnoszę (36). ◇ *2 sg* podnosisz (6). ◇ *3 sg* podnosi (61). ◇ *1 pl* podnosimy (7), podnosi(e)my (2) *GórnRozm, CzahTr*. ◇ *2 pl* podnosicie (7). ◇ *3 pl* podnoszą (26). ◇ *praet 1 sg m* podnosiłem, -m podnosił (6). ◇ *2 sg m* -ś podnosił (1). ◇ *3 sg m* podnosił (15). ◇ *1 pl m pers* -smy podnosili (1). ◇ *3 pl m pers* podnosili (19). ◇ *fut 1 sg m* podnosić będę (1) *BudBib*, będę podnosił (1) *KochPs*. ◇ *2 sg m* będziesz podnosił (2). ◇ *3 sg m* będzie podnosić (1) *BibRadz*, podnosić będzie (1) *BudBib*, będzie podnosił (1) *WyprPl*. ◇ *1 pl m pers* będziemy podnosić (1). ◇ *2 pl m pers* będziecie podnosić (1). ◇ *imp 2 sg* podnós (7), podnosi *Goski* (2); -ós (1), -(o)ś (6). ◇ *3 sg* niechaj podnosi (1). ◇ *1 pl* podn(o)śmy (4). ◇ *2 pl* podn(o)ście (12). ◇ *con 2 sg m* by podnosił (1) *BiałKat*. ◇ *3 sg m* by podnosił (8). ◇ *1 pl m pers* bychmy podnosili (3). ◇ *2 pl m pers* byście podnosili (2). ◇ *3 pl m pers* by podnosili (7). ◇ *impers praet* podnosz(o)no (1). ◇ *part praes act* podnosząc (46), podnosząc (1) *BibRadz*.

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Przemieszczać w górę; levare HistAl, Vulg, PolAnt, Calep, Cn; elevare Vulg, PolAnt, Cn; erigere Mącz, PolAnt, Cn; sublevare, tollere Mącz, Calep, Cn; allevare, sublimare Mącz, Cn; attollere Calep, Cn; ascendere facere, ferre PolAnt; agitare, movere, quaterre, superferre, tractare, vibrare Calep; arrigere, extollere, inaltare, promovere, relevare, subducere, subrigere (surrigere), sustollere Cn [w tym: kogo, co (95), czego (3)] (116) : ROżana wodka [...] członki wżytki przednieyfsze počila á łtrzeże gich vpadku/ vpadłe podnoli *FalZioł* II 11a, ‡5c, I 47c, 124d, II 9b, III 27b; *GlabGad* A8v, E3; *RejPs* 194; *Mącz* 41a, 190b, 194a, 350c, 457c; *BudBib Ier* 10/20; *Calep* 112a, 594b, 1031b, 1072a; Młynarz gdy iuż rołtop przyydzie/ tedy ma obrębować v vpułty pale/ áby lod tego nie podnosił/ gdy wodá przyydzie. *GostGosp* 60.*

podnosić czego (1): pátrzaýže iefli po ónéy Linijéy [w przyrządzie do ważenia wody] wodá równo łtoi/ vżrzyfzli/ iefli nie równo/ káž podnosić kóńcá áże wodá łtanie w miárę. *Strum* C2v.

podnosić komu, czemu (żywotne) (2): A nákoniec gdy iuż w łtárości łwey nie mógł ku Pánu Bogu rękú łwych podnosić tedy mu ie kápłani oni łtárego zakonu podnosili. *RejZwierc* 125; *BielSpr* 13v.

podnosić za co (2): *FalZioł* IV 17b; Okręty [...] Archimedes [...] iedny z muru cífnąc ku dołu zátapiał/ drugie zá przodek podnolząc/ drugim kóńcem w wodę zánurzał *GrzepGeom* Bv.

podnosić czym (4): *FalZioł* IV 17b; *BielSpr* 74v; A chcefzli obáczyć iefli wagá łpráwiedliwa/ Léy wodę w ón żłobek/ podnósże łzróbámi że wodá w obu kóńcu równo łtanie *Strum* C3v, C3v.

W przeciwstawieniach: »podnosić... spuszczać (a. upuszcząć) (2), zanurzać« (3): *GrzepGeom* Bv; z tych [dział] według okazania wagi ná to wczynioney/ łtrzeláiy y wagą podnolzącą ku mierze y łpułzczáiy áby tam tráfił gdzie chcefz *BielSpr* 74v; *Strum* C3.

W charakterystycznych połączeniach: członki upadłe podnosić, instrument, język (języczek) upadły (4), końca (G), macicę upadłą, nogę, opony, serce, snopki, włosy.

Zwroty: »podnosić bałwany, nawałności« (1:1): *KochPs* 40; Zefir ná cichym morzu podnosi bałwany *KochProp* 14.

»podnosić ku gorze« (1): naprzeciw vpadnieniu macicze/ vfty brany dym [z *terpentyny*]/ podnofi ią ku gorze. *FalZioł* III 29c.

Przen (2) : Takac wiara nadewzfíftko nam íełt potrzebna [...] / á niezadna yna rzec/ náłze łamnięnie zatrolkane á załmuczonę podnołfy *SeklKat* V.

Zwrot: »wzgorę podnosić« (1): Przetoż náłzey łpolności z Kryftułem íełt związek wiára/ ktora nas wzgorę podnołfi *WujJudConf* 260.

a. *Wykonywać ruch w górę czymś trzymanym w ręku* (25) : Íełtze ten kiy podnołfić/ y thák podnołżac mowicie. O krzyzu bądź pozdrowion *KrowObr* 93v; *RejZwierz* 106v; *Calep* 1120b.

W połączeniu szeregowym (1): Abowiem nie Kryftułu/ ále Dufzne nieprzyaciela w połtawie Kryftułowey tám chwalicie/ y íemu na ten tzas tześć dawać/ kiedy thy drwá podnołfić/ vkázuieć/ pozdrawiacie/ y przed nimi klękacie. *KrowObr* 94v.

Zwrot: »podnosić wzgorę« (1): viąwfy Byká álbo Kozłá zá rogi/ wiodą go do gumná/ y podnołżą go wzyfcy chlōpi wzgorę *StryjKron* 161.

Przen (9) :

Zwoty: »broń, zbroje, miecz, miecza podnosić« [w tym: *przekomu* (4), *na kogo* (1)] = *występować zbrojnie* [szyk zmienny] (2:2:1:1): á zá nie wiecie íz Tebanowie przeciw nam zbroie podnołfi [arma levantes] *HistAl* D7; *BielKron* 226; *CzechRozm* 112; *StryjKron* 647; poniewaž wálzá Kró: M. baczy/ że [Turczyn] zewfżad mieczá podnołfi/ y ná wálżę Kró: M. łturmuie? *OrzJan* 113, 91.

»podnosić chorągwie« = *stawać do walki* (2): W tym Pieniu prorok prorokuie iako pogani y Kacerze [...] mieli podnołfić chorągwie łwe/ iako mieli wyrębowac vliczki miałth krzełcianskich/ kołcioły palić. *WróbŻółt* Z3v; *RejPs* 108v.

a) *O Bogu wobec ludzi* (1) :

Zwrot: »[komu] podnosić łaskę [na co]« (1): á then Pan á zbáwiciel náłz/ ácz podnołł ná pomłthę niewiernikom łwoim łáfkę krolewłką łwoie: ále wiernym łwoim podnołfi ią ná miłofierdzye łwoie. *RejPos* 232.

α. *O Sakramencie Ołtarza* (10) : Kyedi boze cyalo podnoł[ł]ą Modlytwa. *BierRaj* 19v; *KrowObr* 93v, 169v, 170, Tt4; *OrzList* bv, f2v; *CzechEp* 192.

Szereg: »nosić i (albo) podnosić« (2): Przed Sákrámentem tež iáko to íełt przed cíálem Páńłkim/ gdy go nołzono/ álbo podnołzono/ Sbíłzek Kárdynał vpadáł *OrzList* e2; *CzechEp* 191.

b. *Stawiać na nogi tego, kto upadł albo leżak; stare facere* Cn (11) : Sublevo, Podpomagam/ zámagam/ tež Podnołżę. *Mącz* 190b; páni młoda mdleie/ íedna łtyłu podnołfi/ druga ná nie wieie. *BielSat* D2v [idem *BielRozm*]; *BudBib Deut* 22/4; *BielRozm* 27; *Calep* 1017b.

Zwoty: »za włosy podnosić« (2): Gdy vpádl na onéy drodze/ [...] tedy go za włofy gwałtem podnołfi. *OpecŻyw* [123], 117.

»z ziemie podnosić« [szyk zmienny] (3): *FalZioł* I 107d; Y íełtze modlitwy/ ná twarz leżac/ nie łkończyłá/ á owo Angioł ią podnołfić z ziemie począł *SkarŻyw* 69, 510.

Przen:

Zmuszać do wstania (1): PŁełzki [= *pchły*] (błázen powiáda) to mię podnołfić/ Ale ia łwięcę zgáłżę/ że mię nie vyżrzyćie. *KochFr* 119.

c. Brać do ręki, chwycić (6) : iż Kowal/ thákież Płátnerz/ álbo Słofarz/ cíeślá [...] zwyczáili fie ciężkie naczynie podnosić/ iáko iest młot/ kołsá/ drzewo/ topor/ cepy/ piłá *BielSpr* 2v.

podnosić na co (1): Tedy zbudował Iehofzua ołtarz [...] / ołtarz z kamieni niećiofánich ná ktore nikt nie podnoził żelaza *BudBib Ios* 8/31.

podnosić czym (2): Chelonium etiam vel chelonia, Naczynie nieyákie/ którym nieco ciężkiego podnołzą *Mqcz* 51c, 81d.

α. Coś nisko leżącego (2) : Czym znác dał że wiele iesth ludzi chćiwych ná bogáctwá/ w ktorich on ták nie korzyłtał/ że y nálezionych nie podnosił. *Phil R.*

Przen (1) :

Zwrot: »[na kogo] kamień podnosić« (1): á dobrze iż ná tego Páná kámienia nie podnošimy z inemi Licemierniki *RejPos* 10.

d. Wznosić w powietrze (3) :

podnosić z czego (1): Ktory głósem fwym [...] podnosi mgły z kráíow ziemie *BudBib Ier* 10/13.

Zwrot: »od ziemie podnosić« (1): Non fic impij non fic fed tanque puluis que^m proijcit ventus a facie terrae. Nie tako grzełznici nietak/ ale będą iako proch ktory wiatr od ziemie podnofi. *WróbŻółt* 1/4.

Przen (1) :

Zwrot: »podnosić na wiatr« (1): Podnołifz mię ná wiátr [*Elevasti me super ventum*] y wozifz mię (ná nim/) *BudBib Iob* 30/22.

e. Wznosić wraz z poziomem wody (1) :

Zwrot: »ku górze podnosić« (1): Lecz oná wodá [...] záchowáá te ktorzy w korabiu byli: to iest/ korab ku gorze podnołząc. *WujNT* 804.

f. Podchyłać, odchyłać (4) : fkoró fuknią ná nim podnołifć począł/ on vmárly nogá/ ták bárzo w twarz iego vderzył/ ifz dáleko odłtrzelić/ á zaráz fkonáć mušiał. *SkarŻyw* 455.

podnosić komu (3): A drudzy chułtę iemu przywiázawłfy podnołifli/ ij w iego śwíeté ij nádobné vfta plwali *OpecŻyw* 114v; podółek mu [księdzu] podnołfzą [możliwa też lekcja: podniosą] y pod on podółek kurzą ábo kádzą. *CzechEp* 191. *Cf podnosić komu czego.*

podnosić komu czego (1): któźci będzie podnošifł giermaká? *WyprPl* Bv.

g. Zwroty w znaczeniach przenošnych (32) :

Zwroty: »myśl, umysł podnosić« [w tym: *ku czemu (3), do kogo (= do Boga) (2), ku Bogu (1), na co (1)*] [szyk zmienny] (6:3): *HistAl* F5v; *RejPos* 351; *BiałKat* 228v; kiedy to imię OCIEC ludzie vłtyfzą/ iż ku wyżłzym táiemnicam fwoię myśl máią podnosić. *KuczbKat* 15; *SkarŻyw* 235; ále chce/ áby fercá/ y vmyłfy fwe podnošifli wzgorę do Chriřtufá Páná *NiemObr* 9; *ArtKanc* E20v; *LatHar* 3, 489. [*Cf teżznacz. 2. Przen* »oczy podnosić«.]

»myśl podnosić [komu]« = *wbijać w dumę (1)*: Lecz to/ co myłf podnošif ludzióm/ mnie hámuie *GórnTroas* 23.

»podnosić myśl, dumki, duszę, serce« [w tym: *przeciw Bogu (1)*] = *hardzieć, buntować się* [szyk zmienny] (4:1:1:1): Si non humiliter sentiebam: fed exaltaui animam meam. Iestlim nie pokorno trzymał o łobie alem podnołifł dułżę moię. *WróbŻółt* 130/2; Y dałem to znác wfšem/ [...] áby fie

obaczáli wczás á nie podnofili myfli fwych przeciw bogu *RejPs* 110v, 72v, 111, 205; *RejPos* 200v; *SkarKazSej* 661b.

»podnosić co nawyższej, ku wysokości« [szyk zmienny] (1:1): ále iż nád zwyczaj vmyfl fwoy ku wyfokołci podnofił/ wżytkich zwycięftw fwych w Greciey dokonał. *HistAl* F5v; *RejPos* 351.

»w niebo podnosić« (1): Serce wolne od myśli świeckich chowaiąc/ ná fkrzydłách ie rozmyślania nabożne⁸⁰ wniebo podnofił. *SkarŻyw* 353.

»serce, duszę podnosić« [w tym: ku komu (= ku Bogu) (9), do kogo (= do Boga) (5), do czego (1), ku czemu (1)] = *levare animam* *Vulg*, *PolAnt*; *elevare animas* *Vulg* [szyk zmienny] (13:6): *OpecŻyw* 134v; *SeklKat* T2v; Zmiłuy fie gdyż cały dzyeń z wołányem fwym proflę/ A ku tobye duflę fwą trofklwą podnoflę *LubPs* T2, ee5; *Leop Ier* 22/27, 44/14; *BibRadz Ps* 142/8; *RejPos* 351; *BudBib Ps* 86/4; *SkarŻyw* 263, 353; *NiemObr* 9; *ArtKanc* E20v, K3; *LatHar* 3, 134; podnošmy fercá miedzy ludzmi *WujNT* 242; Leć cię o miłofierdzie pokornie prošmy/ Y ktobie fercá fwe Pánie podnofiemy. *CzahTr* G4, B4. [Cf też znac. 2. »oczy podnosić« = *patrzeć* *SkarŻyw* 262; »oczy podnosić« = *zwracać się do Boga* *LubPs* Xv marg, *SkarŻyw* 75, *Przen* »usta podnosić«.]

»podnosić wzgorę« (3): mogłbyś nie nádymać á nye podnošić wzgorę/ áni tych wymyflnych poftaw fwoich/ áni tego omylnego fercá fwego *RejPos* 200v, 351; *NiemObr* 9.

2. *Wykonywać ruch w górę części ciała; elevare, levare* *Vulg*, *PolAnt*; *exaltare* *Vulg*; *expandere, extendere* *PolAnt*; *regere, tendere* *Mącz* [w tym: co (115), czego (4)] (119) : *FalZioł* V 32v; Y podnoščąc Cherubinowie fkrzydłá fwoie/ wynošili fie od źiemie przedemną *Leop Ez* 10/16; *BibRadz Ez* 10/16; *SkarŻyw* 75.

W porównaniu (1): Bo fie iuz ow áni ftráchu/ áni żadnego niebefpieczeńftwá nie boi/ á oczý fwoie wzgorę záwždy iáko Ieleń rogi podnoši *RejZwierc* 143v.

W charakterystycznych połączeniach: podnosić członki, ogon, skrzydła (3), *szyję*.

Zwroty: »podnosić głowę« = *caput regere* *Mącz* [szyk zmienny] (6): Cemu człowiek nie czo wymyflaiąc podnofi głowę y oczý wzgorę. *GlabGad* B3; *RejWiz* 30; *Mącz* 349c; *RejAp* 141v; *GórnTroas* 50; *SkarKaz* 6a.

»ledwy nogi podnosić moc« = *być bardzo słabym* (1): Eo crevit ut iam magnitudine laboraret sua, Tak fie rozrosl/ yż ledwy nogi podnošić może. *Mącz* 104b.

»podnosić w niebo, do nieba, k(u) niebu« = *expandere ad caelos* *PolAnt*; *ad coelum tendere* *Mącz* [szyk zmienny] (7:2:2): *BierEz* A3; wćiekayćie fie do Páná Bogá/ y podnoščie ręce fwoie/ wniebo niego *KrowObr* 96v; *BibRadz 3.Reg* 8/54, *Act* 1/10; *Mącz* 444a; podnoščie oczý fwoie do niebá w ftałofciach fwoich. *RejAp* 135v, 141v; *HistRzym* 125v; *SkarŻyw* 20, 76; *KołakSzczęśl* Cv.

»oczy podnosić« [w tym: na kogo (1)] = *patrzeć* [szyk zmienny] (6): *OpecŻyw* 151v; *GlabGad* B3; Y gdy ták pilnie oczý fwe podnošili w niebo/ á on fzedł [*Et ut attendentes erant in caelum eunte eo*]/ oto dwá mężowie thuz ftánęli przy nich w białych fżátách. *BibRadz Act* 1/10; *RejZwierc* 143v; Ták wygnáni z Ráiu [...] mieřkák naprzod blińko onego mieyřcá poczęli: wftáwicźnie ná nie fię obracaiąc y oczý fwe y fercé tám podnoščąc *SkarŻyw* 262; ia człowiek ftrapiony/ Smętnie oczý podnoščę/ pátrząc ná wřze ftrony/ Spodźiewaiąc fie rátkunku *WisznTr* 28.

»oczy podnosić na wszystkie strony« = *rozglądać się, wypatrywać* (1): Oczy śmucné podnołżę ná włyftki ftrony: Vpátruiąc/ ktoli fye mnie vžáluie *KochPs* 187.

»oczy podnosić« [w tym: *k(u) komu* (= *ku Bogu*) (7), *do kogo* (= *do Boga*) (2), *do bałwanow* (2), *ku bałwanom* (2)] = *zwracać się do Boga* (a. *bóstwa*) *w modlitwie; oculos levare PolAnt* [szyk zmienny] (21): Nápominánie ábychmy ni ku komu inemu/ iedno ku Pánu z wiernymi prózbámi podnošili oczy y fercá náłze *LubPs* Xv *marg*; Podnošilem bárzo ráno oczy fwe s pilnošcyą/ By twoy zakon rozmyflály s fłczyrą vprzeymošcyą *LubPs* bb6v, E3v, Xv, cc3v [2 r.], ee3v; Oczy moje zawždy podnołżę ku Pánu [*Oculi mei semper ad Dominum*] *BibRadz Ps* 24/15, *Ez* 18/6, 12; *RejAp* 135v; *HistRzym* 125v; *RejPos* 213v, 328v; á do bałwánow oczy fwe podnošić będzie *BudBib Ez* 18/12, *Ez* 18/15; Iedno do fwego Páná dla którego ćierpiał/ ferce y oczy podnošił. *SkarŻyw* 75, 20, 76; A ták iešli oczy w niebo częłto będźielz podnošił/ y Słońcá onego wiecznego Chrytułá Páná pilnował/ [...] ták ćie fám poprowádzi *KolakSzczęśl Cv*; *SzarzRyt* B2v.

»rękę podnosić« (1): Iezus milé dzieciátko rękę podnołłżatz/ vkazowalo fie przyjmowatz ijch dary *OpecŻyw* 24v.

»podnosić rękę (ręce), ręku (rąk)« [w tym: *do kogo* (= *do Boga* a. *bóstwa*) (8), *do czego* (1), *k(u) czemu* (4), *za kogo* (2)] [*modłąc się lub wykonując inne czynności odwołujące się do Boga*] = *levare manum Vulg, PolAnt, elevare a. expandere manus PolAnt; manus tendere Mącz* [szyk zmienny] (33:4): Káplán zá to iże go ćził/ Bogá zá Ezopá prošil: Naboźnie fie támo modłąc/ Ręce fwe w niebo podnołżąc *BierEz* A3; ietłifmy podnošili ręce náłze do boga opcego *WróbŻołt* 43/21, 76/3 [2 r.], aa2v, rr4v, 133/2; *RejPs* 130; *RejKup* v2; *KromRozm II* h4; Podnošycielz yuż ręce fwoye ku myeyfcu fwyętemu/ A yuż ná wflsem błogofławcye Pánu wfllechmocnemu *LubPs* dd3v, G3v; *KrowObr* 91, 96v; *Leop Gen* 14/22, *1.Tim* 2/8; Zacne Kfiążętá przyidą z Egiptu á z Ethiopiey pošpiełżą fię podnošić rąk fwych ku Bogu [*currere faciet manus suas Deo*]. *BibRadz Ps* 67/32, I 33d *marg*, *3.Reg* 8/54, *Ps* 133/2; *Mącz* 444a; A gdj będziecie tym obyczáiem do mnie podnošić ręce wálze/ mułżę fie do was tyłem obroćić *RejPos* 32v, 202, [236]; obieczał nas nigdy nie wyfluchác/ gdy s tymi wymyflly będziem podnošić k niemu ręce fwoie. *RejZwierc* 186v, 125, 189v, 258, 261, 264v; Wysłuchay głos prozb moich gdy záwołam do ćiebie/ gdy podnošić będę ręce moje do modlitewniká świętyne twoiey. *BudBib Ps* 27/2; *KochPs* 39; *SkarŻyw* 107, [236], 284, 535; Chcę tedy áby mężowie modlili fię ná káżdym mieyfcu: podnołżąc czyłte ręce/ bez gniewu y fwarow. *WujNT 1.Tim* 2/8.

»podnosić na wysokość od ziemi« (1): zás gdy podnošili cheruwowie fkrzydłá fwe ná wyłokość od ziemi [*cum elevarent Cherubin alas suas, ut exaltarentur super tenam*]/ nie obracály fię też kołá od nich. *BudBib Ez* 10/16.

»podnosić wzgórze, ku gorze« [szyk zmienny] (4:2): *GlabGad* B3; maluya Wnet Iana wielbłaudziej fkorze Podnoły ręcze ku gorze *RejKup* v2; *LubPs* Xv; *RejZwierc* 143v, 264v; (*nagł*) Nagrobek kotowi. (–) [...] Byłes w kálce v ludzi/ y głałkanoć fkorę/ A tyś mruczác podnošił twardy ogon wzgórze. *KochFr* 117.

Przen (41) :

W porównaniu (1): *SkarŻyw* 338 cf »ogon podnosić«.

Zwroty: [»czub a. czuba [nad kogo] podnosić« = wywyższać się: nie miałby dla czego czubą podnosić nád drugiego/ ani sam dumy łobie łtroić/ w łwoich łprawach łie chłubiąc *GilPos* 103v.]

»głowę podnosić« [przy podmiocie w personifikacji] (1): łlic w połrzedku welfa onego/ gruba żałobá głowę [!] łwą podnołi *WysKaz* 2.

»podnosić głowy (pl)« = uważać; *levare capita PolAnt, Vulg* (3): To gdy łię dźiac pocznie/ pogłádaycież á podnołicie głowy wálze/ iźci łię iuż przybliża odkupienie wálze. *BibRadz Luc* 21/28; *RejPos* 4v; *WujNT Luc* 21/28.

»podnosić głowy, paszczeki, pysk« [w tym: w pysze (1), na pychę a na hardość (1); przeciwko komu, przeciwko czemu (2)] = okazywać hardość, występować przeciw komuś [szyk zmienny] (4:1:1): podnołłac głowy łwoie żárty łobie łemnye łtrogili. *RejPs* 31, 164; *Krol Polski* łełt łługá Kápláńłki/ połtánowiony przeto [...] / áżeby żaden niełmiał przeciwko zwierzchnołci Kápláńłkiewy/ hárdego pyłká łwego podnołić. *OrzRozm D3; RejPos* 264v, 306; *RejZwierc* 69v.

»język, gębę, usta podnosić« [w tym: naprzeciwko komu, przeciwko czemu (2), na co (2), w co (1)] = mówić rzeczy obraźliwe, bluźnić (2:1:1): *LubPs* Rv; Tákżeł łełt łmiáły/ ktory náprzeciwko temu Pánu/ przed ktorym drży ziemia y niebo/ łmiełz twoy łęzyk podnołić wniebo? *KrowObr* 221; dla czegoż thę plugáwą gębę twoię podnołiłz ná wzgárdzenie á ná lekkołć bliźniego łwego? *RejZwierc* 69; *NiemObr* 68.

»krszczycę podnosić [przeciwko czemu]« = buntować się (1): iź Kártháínski Arcybiskup/ z wyelim biskupow/ ktorzy byli od połłufłeńłtwa papyeskyego odłtampili [...] / przyłtampili záłyę [...] klnáć włłýłtkye/ ktorzyby przeciwko Rzymłkiewy á ápołtollkiewy łtolicy krłłczyce łwoye podnołili *KromRozm III* O8.

»oczy podnosić [na co]« = myśleć o czymś (1): GDy wzgóre myłł łwą oczy przypátrzone Podnołzę z ziemié/ ná páłace oné/ Slicznego niebá/ wnetze vpátruię Wielką niepewnołć *GosłCast* 68.

»ogon podnosić« = stawać się na nowo hardym (1): Potępioy Arryulłz/ [...] gdy przez Zbor Niceńłki/ trzyłtá y ołmnałcie oycow/ ná głowie łtárty/ ogon iáko chytry wálz przez łwe vcznie/ podnołić począł *SkarŻyw* 388.

»podnosić ręce [na co]« = starać się, zabiegać, próbować [szyk zmienny] (2): izalim wam nie mowil ábyłcie rąk wálznych nie podnołili ná wyłokolć ktorey żaden dołładz nie może *HistAl* D8, D7v.

»rękę, ręku podnosić« [w tym: na kogo, na co (8), przeciw komu (4), nad kim (1)] = występować przeciw komuś, wyrządzać coś złego, walczyć, karać; *arma levare HistAl; extendere a. levare manum PolAnt* [szyk zmienny] (13:2): niepodnoł ná nas waleczney ręki łwoiey. *RejPs* 66, 103; *HistAl* B7v, H2v; *BibRadz Gen* 22/12; rzeczełz ludu/ iź gdy poydą po gránicach Idumeyłkich bráciey wálzey od łynow Ezau álbo Edom w Seirze/ ábyłcie przeciw im nie podnołili ręku łwych *BielKron* 41v, 189v, 203, 226v, 227; *RejPos* A5, 252v; *HistLan* B3v; *BudBib Zach* 2/9; *CzahTr ktv*.

»podnosić rękę [o co]« = pomagać (1): Iełli wy wnidziełcie do (oney) ziemie/ o ktorąm podnołil rękę moię [*super quam elevavi manum meam*]/ ábym was ná niey połádzil *BudBib Num* 14/30.

»ręce podnosić [do kogo]« = prosić o pomoc (2): Lud włzytkiewy korony oczy do tego łeymu obraca y ręce podnołi *SkarKazSej* 665a marg, 665a.

»podnosić rog« = *okazywać zuchwałość* (1): Rzekłem złościwym nieczyńcie złośliwie: á wykracáiącym/ Niepodnośćie rogu [*Nolite exaltare cornu*]. *Leop Ps* 74/5.

»usta podnosić [*do Pana*]« = *modlić się* (1): Y ciebie miłe dziećię/ ták vczę: áby powstawiły ze łnu twego/ do thego páná vftá y ferce łwé podnoślił *BiałKat* 233v.

»[*na co*] uszy podnosić« = *łłuchać z uwagą* (1): náuczywłzy fię Greckie⁸⁰ ięzyká w czytániu żywotow S. bárzo fię kochał/ á ná to rad vłzy podnoślił. *SkarŻyw* 74.

»wzgorę podnosić« (2): ZApomniałes podobno onych fwiętych przodkow łwoich á wielkich miłofnikow Páńfkich/ iellize teź ták wzgorę podnoślił głowy łwoie *RejZwierc* 69v; *GosłCast* 68.

»podnosić z ziemi« (1): *GosłCast* 68 cf »oczy podnosić«.

a) *W opisie gwiazdozbioru noszącego nazwę człowieka [z czego] (1) :*

Zwrot: »podnosić głowę« (1): Z tymże znákiem półpołu Perfeus łtrapiony/ Podnoši z Oceaná głowę y z rámiony. *KochPhaen* 24.

3. *Powodować ruch w górę lotnych i płynnych substancji organicznych [co] (13) :* á ta ampulla znamionuie wiatry panuujące/ ktore zmieszane z wilkofciami flegmiłtemi klijowatemi w głowie podnoszą onę pianę *FalZioł* V 8v, V 9; *GlabGad* C3v, G7.

podnosić do czego (1): Bowiem ciepło przirodzone [...] włzitko łie do żoładka zchadza, á tak dymy wielkie wzgorę podnofi aż do mozgu *GlabGad* L2.

podnosić ku czemu (2): á bowiem to ziele rospádfa wilkofci wnątrzne y podnofi łe ku głowie *FalZioł* I 8c; *GlabGad* E7.

podnosić w co (2): Czemu łzubienczom wıłfzącim roftą włofi (–) Bowiem oni wıłfzą na gorączu łłonecnym, ktore, wilkofci w cieie łch roftopiaiáć podnofi áże w głowę, łtądże włofi roftą. *GlabGad* B, L5v.

W charakterystycznych połączeniach: dymy podnosić (2), *obłoczek, parę, pianę, rzecz zagrzana, wilgoty (wilgotność, wilkości)* (5).

Zwrot: »wzgorę podnosić« [*szyk zmienny*] (6): Dwa łą łprawce łpania, ferce á mozg, ferce ciepłem łwym parę wzgorę podnosząc, á mozg [...], gdy łch duchum [!] drogi ktorimi oni chodzą zamyka *GlabGad* L3, E7, I8v, L2, O5 [2 r.].

4. *Krzyżować [kogo] (1) :* łEzuła [!] milęgo potym z wielkim wolaniym podnofili *OpecŻyw* 140.

5. *Budować; moliri Mącz; erigere Calep [w tym: co (2)] (3) :* Bieda wám przykrytce/ łjź podnoficie groby prorotzkie *OpecŻyw* 76v; *Mącz* 229c; *Calep* 371b.

[*Przen:*

Zwrot: »wysoko podnosić«: Kto dóm łwóy wıłoko podnoši [*Qui altam facit domum suam*]/ łzuka obálania *WujBib Prov* 17/16 (*Linde s.v. podnieść*).]

6. *Podwyższać wysokość, nadbudowywać [czego] (1) :* Aggero, Podnoszę grobli/ náfypuyę. *Mącz* 5d.

7. *Podwyższać cenę; augere JanStat, Cn; amplificare Cn [w tym: co (1), czego (1)] (2) :* którzy w łwych kramiéch vftáwy łwoie około płácenia korzenia y rzeczy włzyłtkich z łnad przywieźionych ná káždy czás podnoszą [*pretia magis in dies augere JanStat* 1049] *SarnStat* 273.

W przeciwstawieniu: »podnosić ... zniżać« (1): Piwá zá káždym wzniesieniem zboża podnosić y zniżać *GostGosp* 134.

8. Wzmagać [co] (3) :

podnosić nad kim (1): Niedopuścizay miły panie nikomu innemu podnoscic nad nami możności swoich *RejPs* 80v.

W przeni (1) :

Zwrot: »serce podnosić« = *dodawać odwagi* (1): bo iáko niewola myśl w człowieku tłumi/ [...] ták téż zášie wolność w człowieku myśl mnoży/ serce podnosi *OrzQuin* R4v.

Przeni (1) : A ták wy fortki zdawná mocnie zámknione otwórzaycie sie á podnoście mocności swoie *RejPs* 34v.

9. Wywyższać; *allevare, erigere Vulg; augere a. ornare honoribus, collocare in amplissimo statu, effere, evehere in caelum, extollere, ordinare, provehere, sublimare Cn* [kogo, co] (21) :

a. Wywyższać społecznie (20) :

α. Dawać znaczenie, wspomagać w nieszczęściu (zwykle o Bogu) (18) :

podnosić do czego (1): *ZawJeft* 16 cf *W przeni*.

[*podnosić czym:* które ten pan szlachetny dobrodziejstwy swemi podnosił *OrzŻyw* 261.]

W połączeniu szeregowym (1): Tá iest wítawitzna nálszá rzetznitzká/ kthora nas wípomaga/ nas broní/ nas łstzyčí/ nas podnosi *KrowObr* 42.

W charakterystycznych połączeniach: *podnosić niedostatecznego* (1), *sprawiedliwe, stłuczone*.

Zwroty: »co nawyszej podnosić« (1): A ták y ia pilności przyložę [...] wyznáwáiąc to wpieniu swoiem iż to iest ten bog który łamyje możności złoćiwych/ á łprawiedliwe co nawyłsey podnosi. *RejPs* 110v.

»podnosić upadłego, gdy kto upadnie (*a. ktorzy upadają*), z upadku« = *erigere elisum Vulg* [*szyk zmienny*] (7:2:1): *WróbŻółt* tt8v, 145/8; *RejPs* 214v; *LubPs* ff, ff2; Podnosi Pan włlyftkie ktorzy vpadáią [*allevat Dominus omnes qui corruunt*]. *Leop Ps* 144/14, *Ps* 145/8; (*nagł*) Czwartak Saturná (–) [*w tym układzie astrologicznym*] Strzełz łzye łtarych/ zyemie nyeorz/ nie łyey/ nye łczep/ buduy/ vpadłe podnoszy. *Goski* A2, A2; iż mi záwždy [*Bóg*] podáwa miłofierną rękę swoię/ á podnosi mie záwždy z onego vpadku moiego. *RejPos* 109v.

»podnosić od zginienia« (1): Pan y vpadłe podnosi od zginienia márnego *LubPs* fl2.

»od ziemi, z ziemi podnosić« [*szyk zmienny*] (2:1): *LubPs* Z6; Y któryż iest ták Bog dziwny iáko iesth Bog nálsz/ który [...] tu co nanílszłe rzeczy vpatruie ná zyemi y ná niebie/ podnosząc prawie od ziemi niedołtátecznego *RejPos* 56v; *LatHar* 334.

W przeni (1) : [*Bóg*] Rad podnosi do złotého Stopniá/ człowieka lichého. *ZawJeft* 16.

Przeni (2) :

Zwroty: »podnosić upadek« = *bronić przed upadkiem* (1): Podnosmy vpadek ludu nálszego *SkarKazSej* 668b.

»upadającego podnosić« (1): Niechay [*Sakrament Ciała i Krwi*] [...] w pośliznieniu pochylonego trzyma/ vpadáiącego podnosi *LatHar* 226.

β. Ogłaszać władcę (2) : Alexandrá [...] ná Wielkie Xięstwo Litewkie/ Zmodźkie y Rułkie wybráli/ podnoscili go z łtárodawno zwykłymi Ceremoniámi ná Zamku Wilenkim S. Stániłáwá *StrykKron* 667.

podnosić na co (1): Po którym náłtał ná páńftwo Iowinianus: ktorego gdy żołnierze ná Cefarftwo Rzymfkie podnośili/ mowił im: [...] *SkarŻyw* 392.

b. Kanonizować (1) : Trzeci raz zá Papieżem iecháli do Peruzynu miáltá we Włószech/ gdzie w ten czás S. Piotrá podnofił *BielKron* 362v.

10. Wbijać w pychę (2) :

Zwrot: »[kogo] w pychę, do hardości podnosić« (1:1): darmo mařz [...] Papieżá dla thego w pychę podnofić/ iż w Rzymie miełfka do tego tzału *KrowObr* 24; á drugie [*bogactwa*] [...] z wćifku poddánych/ z lichwy/ y wydźieránia/ y nieřprawiedliwości zebráne/ ktore was do hárdości podnořą *SkarKazSej* 675a.

11. Wystawiać, wychwalać; efferre Mącz; ferre Modrz [w tym: kogo, co (4)] (6) : *PatKaz I* 13v; Podnoścye z wyelką łlawą Páná Bogá náłfego/ wřfyfcy chwálcie podnořek řwiętych ná wřfem nog yego *LubPs* Xv; bowiem co oni chwalař/ toby łłufzniey gánić: [...] co podnořą/ to bez czći. *BielKron* 186; *Mącz* 123b; [Otóż ten kto dáie/ niéma podnośić/ álbo wyliczác dobrodźieyftwá *SenekaGórn* 43 (*Linde s.v. podnieść*); *CerGór* 124].

W przeni (2) :

Zwrot: »aż do nieba podnosić« = *efferre in coelum Mącz; ferre in coelum Modrz* (2): *Mącz* 123b; Dobrotliwość *Caiufa* Cefarzá aż do niebá podnořą *ModrzBaz* 57v.

12. Czynić, wszczynać; exaltare Vulg [co] (23) : tákżec y ięzyk/ áczći ieft mály członek/ ále przedfie wielkie rzeczy podnośi. *Leop Iac* 3/5; yonisami [*katolicy*] topodali podnořąc stary Captur [= *řqd kapturowy*] wwieluniu Vczyniony *ActReg* 19; *WujNT Iac* 3/5.

podnosić na kogo, na co (3): A ták moy miły brácie tyć nas mędroftki wřzędy o to przypráwuiař/ iż [...] Páńfki gniew ná fię podnořimy *RejZwierc* 198; Teraz przed lat kiládźieřát náłtápiły herezye [...] ná kápláńftwo/ do ktorego tá Rzeczpořpolita przywiázána ieft/ iády y ořtre nieprzyiázni řwoie podnořząc *SkarKazSej* 681b. Cf »wojnę podnosić«.

podnosić na kim (1): Sámi fobie łzkodźicie/ y ieden nád drugim tyránnią podnośicie *SkarKazSej* 666b.

W charakterystycznych połączeniach: gniew podnosić, jady, kaptur, nieprzyjaźni, tyraniją, wielkie rzeczy (2).

Zwrot: »wojnę, walkę podnosić« [w tym: przeciw komu (6), o co (2), na kogo (1)] = *pervocare ad bellum PolAnt; capere a.sumere arma, commovere a. concitare a. conflare a. cotrahere a. facere a. inchoare a. inferre a. intendere a. moliri a. suspicere a. suscitare bellum, descendere a. ire a. venire ad arma, lacessere bello, parare a. sumere saga Cn* [szyk zmienny] (15:2): Nie tárgay řie ná Moábity/ áni podnoř walki przeciw im *BibRadz Deut* 2/9; *CzechRozm* 240, 255v; *PapřPan* Gg2v; To gdy baczył ten to Rrol [!] (Iulianus Cefarř) bał fię iáwney woyny z kořćiołem podnośić. *SkarŻyw* 130, 27; *ReszPrz* 44; *GórnRozm* K; Tym tedy řpořobem oni króle řwoie vczyřli/ áby zá rádá wřzyřtkich/ nie z vporu włáńnego/ woyny podnořili. *OrřJan* 60, 11, 60 [2 r.], 61, 135; *SarnStat* 423; *PowodPr* 14; Bowiem Rycerř vććiwy porządnie podnoři Woynę/ o rzeczy řłufzne *KlonWor* 30.

13. Pobierać zapłatę [co] (1) :

Zwrot: »podnosić zapłatę« (1): á niebyłás iuż tháką iáko nierządnicá z brzytkością podnoífąc zapłatę [augens pretium] *Leop Ez* 16/31.

14. Unieważniać; tollere JanStat [co] (4) : Przetóž to wízyftko/ coby nád ftáry Zwyczaj w téy mierze było wniešiono/ podnošimy. *SarnStat* 395.

Szeregi: »podnosić i kazić« (1): A komužkolwiek przez nas fą nádáné lifty/ wolności do fzyńków piw tákowych/ tákié vchwałą Séymową podnošimy y kážímy. *SarnStat* 284.

»podnosić i moc brać« (1): V Rzymian táką moc miał nawyžłzy biłkup bogow onych fałżywych/ iż mogł względem religiey/ feymowe ich dekretá podnošić/ y moc im brać *SkarKazSej* 680a.

»podnosić i wniwecz obracać« (1): CEchy/ iż dawno od przodków náłzych fą podniešioné: y my ie též teraz wedle piérwżych Státutów podnošimy/ y w niwecz obrácamy [tollimus et in nihilum convertimus *JanStat* 280] *SarnStat* 298.

15. Składać ofiarę sakralną; elevare PolAnt [co] (2) : iáko żadną miárą onego chlebá ktory podnošą/ tákże y winá/ nie máią więcey zá chleb y zá wino/ ále wedle błędu fwe⁸⁰ zá ciáło y krew. *CzechEp* 193.

Zwrot: »przed Panem podnosić« (1): A on then dar będzie przed Pánem podnošić [Et elevabit *Homer coram Domino*] *BibRadz Lev* 23/11.

16. Niszczyć, niweczyć (w tłumaczeniach z Biblii) [co] (4) : A narodowie oney ziemie/ kthorzy leželi nád themi ci co fą w żydowftwie/ y podnoífąc im budowanie [levantes opus aedificationis; záwšciągali od budowania *BibRadz, BudBib*] á załogi czyniác/ y lud ná nie przywodząc/ bronili im budować *Leop 3.Esdr* 5/72.

Zwrot: »podnosić pokój na ziemi« [Cf **PODNIĘŚĆ** znac. 19.] (1): tácy burzyćiele prawdy Páńfkiey podnošili pokoy ná zyemi *RejAp* 57v, 57v, 58.

17. Wnosić pod coś (kalka z łac.) [co] (1) : Supporto, Podnošę co/ nošę nieco pod co. *Mącz* 314a.

18. Zwroty o różnych znaczeniach (10) :

»podnosić głos« [w tym: k komu (1), przeciwko komu (1)] = wołać, też natężać głos; *exaltare vocem Vulg; clamare, elevare vocem PolAnt; excitare a. intendere a. tollere a. urgere vocem, exclamare Cn* [szyk zmienny] (10): A gdy k tobye nabožnye głos fwoy podnošili/ Záwždy w nádzyei fwoyey wybáwyeni byli *LubPs Fv; Leop Eccli* 21/23; Aleby chciáła wežrzeć iako we źwierciádło/ vyrzáłáby [...] iż iákoš Pan bárzo podnoší głos fwoy przeciwko niey *RejAp* 150v; *BudBib 1.Esdr* 3/12; BIédné moié Troiánki/ przécż tárgação włofy/ Zbićciem pierší/ płáčliwé podnošićie głofy? *GórnTroas* 31; *WujNT* 242.

~ *W porównaniach* (2): iáko mowi prorok: Wołay á nie przeštáy/ á iáko trąbę podnoš głos fwoy. *HistRzym* [89]; *RejPos* 160.

Zwrot: »podnosić głos aż ku niebu, do nieba« [szyk zmienny] (1:1): trąbili w trąby ktoremi godło dawano/ podnošząc ták głos fwoy áž ku niebu [et clamaverunt in coelum]. *BibRadz 1.Mach* 4/40; Ráno będę/ y wieczór/ y w południe prošíl/ Będę fwoy głos płáčliwy do niebá podnošíl *KochPs* 81. ~

[»żagle podnosić« = wyruszać w podróż morską: Chciwy kupiec ná morze żagle fwe podnoší *KolakWiek* B4 (Linde s.v. podniešć).]

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (7) : Relevo, Zás podnošę *Mącz* 190b, 190b; *Calep* 98a, 381a, 1036b.

Zwroty: »podnosić aż do nieba« (1): Elevare et extollere ad astra, Podnosić aż do niebá. *Mącz* 190b.

»podnosić wzgorę« (1): Levo, Podnołzę wzgorę/ zápomagam *Mącz* 190a.

Synonimy: **1.f.** odchylać; **2.** wyciągać; **4.** krzyżować; **5.** budować; **7.** podbijać; **9.** podwyższać, wywyższać; **b.** kanonizować; **11.** wychwalać, wysławiać; **12.** czynić, działać, poczynać, wszczynać, zaczynać; **13.** brać; **14.** abrogować, gładzić, kasować, kazić, mazać, niszczyć, odzywać, psować, rewokować, tracić, umarzać, »wniwecz obracać«, zagaszać, zagubiać, zatracać.

Formacje współrdzenne cf NIEŚĆ.

Cf **PODNOŚĄCY, PODNOSZENIE, PODNOSZONY**

KW, MM